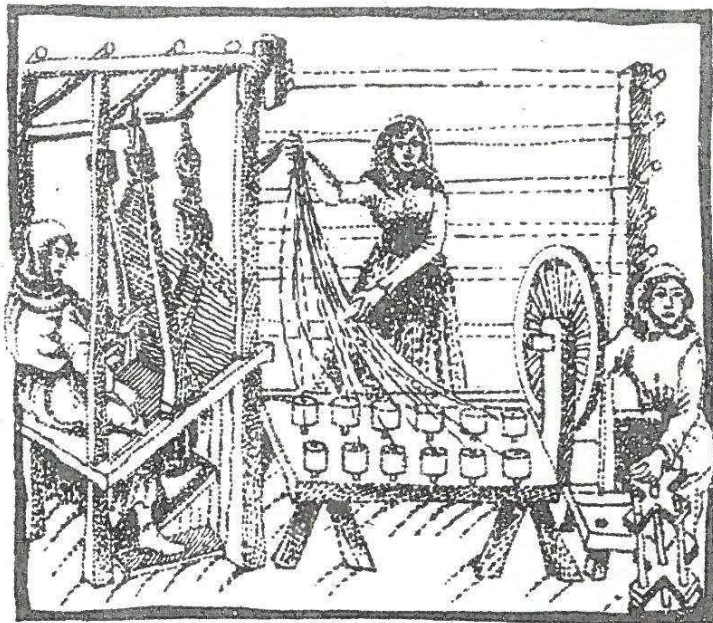

Z PRAVODAJ
TECHNICKÉHO
MUZEJA V BRNĚ

2

1975

Pro muzejní pracovníky, odborný aktiv a spolupracující
instituce vydává Technické muzeum v Brně.

TECHNICKÉ PAMÁTKY

Větrný mlýn v Kuželově

Ve druhém čtvrtletí tohoto roku vrcholí renovační a rekonstrukční práce na areálu větrného mlýna v Kuželově, okres Hodonín. Práce prováděné obětavými pracovníky z Kuželova a řízené odbornými pracovníky Technického muzea v Brně a pracovníky Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Brně vstupují do svého závěrečného stádia, takže se oprávněně předpokládá, že celý areál bude podle plánu zpřístupněn veřejnosti v září tohoto roku.

Z hlediska technického obtížná a zcela neobvyklá je rekonstrukce vnitřního zařízení mlýna. S ohledem na to, že se ve mlýně od roku 1945 vůbec nepracovalo a poslední majitel neměl na údržbě a opravách zájem, byly mechanismy interiéru značně narušeny hnilobou a červotočem, některé celky byly rozebrány a zničeny. Poněvadž řada částí, pro funkci mlýnského zařízení velmi důležitých, chybí, bylo nutno tyto součásti na základě zachovaných reliktnů z jiných mlýnů a podle podkladů dostupných v literatuře zkonstruovat, vyrobit a zamontovat do zachovalých celků. Přitom se plně respektovala původní technologie - k výrobě bylo použito dříve užívaných materiálů i původních výrobních postupů.

Ukázalo se však, že v některých, technicky složitých případech nestačí jen odborná konzultace, ale že je nezbytná přímá účast odborných pracovníků TM. Proto v červnu t.r. čtyři pracovníci Technického muzea několik dní řídili renovační práce a aktivně spolupracovali při rekonstrukci na místě samém. Tato forma spolupráce se projevila jako velmi produktivní metoda, poněvadž během několika málo dnů se podařilo provést a dokončit jedny z technicky nejnáročnějších prací:

- usazení střechy na nové kladky a její uvolnění tak, aby jí bylo možno otáčet,
- usazení a seřízení brzdy palečného kola a jejího ovládání,
- výroba a montáž zařízení pro zvedání mlecích kamenů,
- výroba a montáž mechanismů sít moučnice, složitých zejména z kinematického hlediska.

Snahou všech partnerů zúčastněných na rekonstrukci areálu je předat veřejnosti významnou technickou památku, u nás dosud ojedinělou svým komplexním pojetím. Souběžně s rekonstrukcí mlýna, který bude uveden do funkčního stavu, probíhá i renovace hospodářských a obytných budov, které budou vybaveny nábytkem a zařízením odpovídajícím době, kdy byly používány. Návštěvník tak bude mít nejen možnost seznámit se s větrným mlýnem, dnes již zaniklým a veřejnosti málo známým technickým objektem v jeho autentické funkční podobě, nýbrž i s prostředím, v němž majitel větrného mlýna se svou rodinou na přelomu 19. a 20. století žil a pracoval. Areál se stane i významným dokumentem nejen zaniklého řemesla mlynářů větrných mlýnů, ale i dokladem práce sekerníků, kteří mlýny stavěli a opravovali.

Vápenická pec III. v lokalitě Šumbera, kat. území Kanice, okres Brno-venkov (poznámka k její typologii)

Vápenická pec ozn. III, která se svým tvarem a celkovým schématem výrazně odlišuje od ostatních tří vápenických pecí, které doposud objevil výzkum Technického muzea v Brně, tvoří důležitý článek v dlouhodobém vývoji vápenických pecí. Jak již bylo v dřívějších krátkých zprávách naznačeno, jedná se o typ pece, která má paralely v anglickém středověku a jejíž vývoj pokračoval až do počátku 20. století. Je pravda, že

poslední varianty tohoto typu šachtové pece směřovaly k miniaturizaci pece ve srovnání s jejími rozměry z období vrcholného středověku. Již od poloviny 18. století šel vývoj vápenických pecí jinou cestou a to směrem k větším, produktivnějším a technicky složitějším pecím, z nichž se přes šachtové pece vznikající v souvislosti s rozvojem a potřebami cukrovarnického průmyslu vyvinuly dnešní velkokapacitní vápenky.

Avšak genezi tohoto typu pecí můžeme sledovat i zpětně, t. j. směrem k jejich počátkům. Ty pak sahají, jako u tolika jiných zařízení, až k antice. Konkrétní důkazy se podařilo získat při systematickém výzkumu jedné z římských vojenských stanic situovaných na našem území v prostoru recentní zástavby obce Rusovce jižně od Bratislavy. V této lokalitě ležící v oblasti jižně od Dunaje, tedy již na území bývalé římské provincie Pannonie, byla vedle již známých objektů římského vojenského tábora, několika pohřebišť z různých období, objevena a odkryta výrobní jednotka sloužící s největší pravděpodobností k výrobě vápna. Její tvar se nápadně podobá výše zmíněné peci III na Šumberě. Nepřísluší popisovat a vyhodnocovat na tomto místě vlastní objekt zjištěný výzkumem archeologického ústavu Slovenského národního muzea, který řídí dr. Pichlerová, chci pouze upozornit na některé na první pohled patrné souvislosti v konstrukci obou objektů. Je to v první řadě jejich společné schéma, totiž kruhový půdorys pracovního prostoru, který je do určité výše obezděn zídka z lomového kamene. Velikost obou pecí je takřka shodná, je rovněž užito jediného tahového kanálu. V některých detailech se pochopitelně obě pece liší, např. použitím rozdílného konstrukčního materiálu. Podloží, do něhož byly pece zadlabány, jsou také rozdílná. Oproti skalnímu terénu v případě středověké pece III ze Šumbery je římská pec zapuštěna v mírném jílovitém návrší. Jíli kolem šachty pece je do růžova vypálen, což svědčí o dlouhodobém užívání pece.

Středověcí stavitelé, resp. vedoucí stavebních hutí patrně těžili ze starších tradic a pro konstrukci vápenických

pecí použili pouze s malými změnami starších osvědčených předloh. Ve které části Evropy zůstala kontinuita konstrukce a stavby nepřerušena, nelze zatím říci. Patrně se tak stalo na území některé z bývalých římských provincií západní nebo jihozápadní Evropy. Na našem území se vápenické pece popsaného typu znovu objevují v období hospodářsko-ekonomického rozmachu velké kolonizace, kdy četné stavební huti pracují na celé řadě monumentálních budov pro bohaté stavebníky. Zvýšené nároky na stavbu, řada užitých novinek, početné stavební huti s mezinárodním působením a čilými vzájemnými kontakty poskytly výhodné podmínky pro rozšiřování technických novinek a vynálezů. A mezi tyto novinky patřila patrně i vápenická pec staronové konstrukce.

V Ý S T A V Y A E X P O Z I C E

Expozice "KOVÁŘSTVÍ"

Dne 27. dubna 1975 otevřelo Technické muzeum v Brně v rámci oslav 30. výročí osvobození Československa sovětskou armádou stálou expozici kovářství v Těšanech v okrese Brno-venkov. Vernisáž byla spojena s místními oslavami osvobození obce a zúčastnila se jí mimo místních obyvatel řada významných hostů - představitelů krajských a okresních stranických a státních orgánů a náměstek ministra kultury České socialistické republiky Dr. Kovářík.

Expozice kovářství je umístěna ve staré kovárně, která je evidována jako významná technická památka, na návsi v Těšanech, 20 km jižně od Brna na státní silnici Brno-Hodonín.

V objektu je instalováno základní zařízení kovárny, kovářské nástroje a materiály. V místnostech kovářova obydlí je znázorněn životní styl a podmínky bydlení vesnického kováře v minulosti. V hospodářském zázemí původního stavení jsou dvě části expozice - oddělení těžkých kovářských výrobků, kde jsou instalovány velké kusy kovářské práce (mimo jiné je zde vývojová řada orného nářadí za posledních sedm století), a dále oddělení lehkých kovářských výrobků, kde jsou prezentovány kovářské výrobky pro stavebnictví, výrobky uměleckého kovářství, ukázky různých druhů kovářských svárů, sbírka podkov apod. Na dvoře kovárny upoutá návštěvníky zejména přehled záprahové techniky tažných zvířat.

Expozice kovářství Technického muzea v Brně v kovárně v Těšanech je otevřena každou sobotu a neděli (9-12 hod., 14-17 hod.). Návštěvy výprav v jiné dny je nutno ohlásit předem u průvodce expozicí s. Chalupy, tel. Brno 97282.

Výstava "TURISTICKÉ RUMUNSKO"

Putovní výstava pořádaná Čs. tiskovou kanceláří v Praze a Vládním výborem pro cestovní ruch seznamovala návštěvníky s přírodními krásami Rumunska, životem jeho lidu a s možnostmi cestování po Rumunské socialistické republice.

Výstava byla otevřena od 18. dubna do 2. května 1975.

Výstava "LETCI V BOJI PROTI FAŠISMU"

K 30. výročí osvobození Československa uspořádal Kit klub při 46. ZO Svazarmu v Brně výstavu plastických modelů zaměřenou k tématice boje proti fašismu. Výstava byla připravena za dobrovolné a aktivní spolupráce všech členů klubu a několika pracovníků TM. Chronologicky řazené celky modelů letadel respektovaly jednotlivá bojiště druhé světové války. Expozice byla doplněna panely, které se vázaly k jednotlivým etapám války, a řadou autentických exponátů.

Výstava zdůraznila podíl Sovětského svazu na porážce fašistického Německa a návštěvníci byli informováni o některých operacích, v nichž sovětské letectvo dokázalo svou naprostou převahu nad nepřítelem. Dominanty výstavy tvořila část líčící bitvu o Stalingrad a bitvu u Kurska a logickým vyvrcholením celé výstavy byly dokumenty o bratislavsko-brněnské operaci; tuto část výstavy doplnily některé trojrozměrné památky na leteckou činnost při osvobozování naší vlasti a instruktivní mapa leteckých operací.

Výstava se těšila značné pozornosti návštěvníků, hlavně mládeže; dozor a výklad podávali členové Kit klubu.

Výstava byla otevřena od 29. dubna do 9. června 1975.

Výstava "TECHNICKÁ TVOŘIVOST MLÁDEŽE"

Výstavu uspořádal odbor školství Národního výboru města Brna a Městský výbor SSM v Brně ve spolupráci s Domem pionýrů a mládeže a Technickým muzeem v Brně k 30. výročí našeho osvobození. Ve velkém výstavním sále a přilehlém ambitu byly shromážděny práce žáků průmyslových škol, základních devítiletých škol a práce učňů brněnských učilišť z XXI. ročníku Technické tvořivosti mládeže.

Výstava byla otevřena od 13. do 25. května 1975.

Výstava "30 LET ČS. ENERGETIKY"

Výstavu připravilo propagační oddělení generálního ředitelství Českých energetických závodů v Praze. Na řadě fotografií, grafů a jiných dokumentů byly demonstrovány úspěchy při budování československé energetické základny a výhledy jejího dalšího rozvoje.

Výstava byla otevřena od 25. května do 5. června 1975.

Výstava "HISTORIE VLNAŘSKÉ VÝROBY NA BRNĚNSKU"

V pondělí dne 16. června ve 14 hodin byla slavnostně otevřena výstava Historie vlnářské výroby na Brněnsku. Výstavu připravili pracovníci oddělení textilních strojů a zařízení Technického muzea ve spolupráci s Archeologickým ústavem ČSAV v Brně, podniky vlnářského průmyslu, Střední prů-

myslovou školou textilní v Brně, Výzkumným ústavem vlnářským v Brně a dalšími organizacemi československého vlnářského průmyslu.

Účelem výstavy je seznámit veřejnost s historií a bohatou tradicí textilní výroby u nás, s hlavním zaměřením na historii vlnářství v brněnské průmyslové aglomeraci. Na řadě autentických exponátů, fotografií a v dalších dokumentačních materiálech je na výstavě zachycen vývoj textilní výroby a textilní techniky od dob Velkomoravské říše přes středověké řemeslné cechy, manufakturní období až k rozvinutému vlnářskému průmyslu v Brně. Mimořádná pozornost je věnována rozvoji vlnářské výroby po roce 1945 a současným úkolům, které byly dány tomuto významnému průmyslovému odvětví XIV. sjezdem KSČ.

Výstava potrvá do konce srpna 1975.

Stálé expozice Technického muzea

VODNÍ ENERGETIKA

PARNÍ ENERGETIKA

MECHANICKÁ HUDBA 19. STOLETÍ

KOVÁŘSTVÍ (v Těšanech)

PANORAMA, stereoskopické promítání barevných diapozitivů uvedla v II. čtvrtletí celkem 6 programů.
